

Wie liefheeft, moet ook kunnen loslaten

In *Geen Verweer* maakt Harm Hakkoer van een familieruzie een onderzoek naar liefde, autonomie en de hardnekkige behoefte van mensen om andermans leven te besturen. Dat levert een ongewone, soms weerbarstige roman op die meer wil zijn dan het verhaal dat hij vertelt.

Een nieuwe liefde zou iets eenvoudigs kunnen zijn. Twee mensen ontmoeten elkaar, voelen zich tot elkaar aangetrokken en besluiten samen verder te gaan. Maar zodra Hanna en Mats voor elkaar kiezen, blijkt hun geluk allerm minst een privézaak. Ouders, broer en schoonzus mengen zich in de relatie en wat aanvankelijk nog als bezorgdheid kan worden uitgelegd, krijgt steeds nadrukkelijker de trekken van controle.

Daarmee raakt Harm Hakkoer in *Geen Verweer* aan een ongemakkelijke vraag: wanneer houdt betrokkenheid op en begint bemoeizucht?

Die vraag vormt het morele middelpunt van de roman. Hanna en Mats willen hun eigen keuzes maken, terwijl de mensen om hen heen juist menen goede redenen te hebben om zich daarmee te bemoeien. Het knappe is dat Hakkoer die tegenstelling niet uitsluitend presenteert als een strijd tussen redelijkheid en kwaadwillendheid. Jaloezie, angst, gekrenkte trots, loyaliteit en ouderlijke bezorgdheid lopen voortdurend door elkaar. Mira bekent bijvoorbeeld dat haar afkeer van Mats mede voortkomt uit jaloezie op de vrijheid waarmee Hanna en Mats hun liefde vormgeven.

Precies daar wordt *Geen Verweer* interessanter dan een conventionele familieroman. Het boek gaat uiteindelijk minder over de vraag wie er gelijk heeft dan over de mechanismen waarmee mensen hun bemoeienis rechtvaardigen. Wie zegt een ander te beschermen, kan immers ook proberen hem te beheersen. Wie uit liefde handelt, kan grenzen overschrijden zonder zichzelf als grensoverschrijder te herkennen.

Hakkoer vergroot dat thema uit door zijn personages uitvoerig te laten spreken en nadenken. Confucius, Nietzsche en klassieke opvattingen over ouderschap, huwelijk en vrijheid verschijnen niet als decoratieve citaten, maar als gesprekspartners van de roman. Wanneer wordt gesproken over de gehoorzaamheid die kinderen hun ouders verschuldigd zouden zijn, verschuift een concreet familieconflict naar een veel oudere filosofische kwestie: wat zijn volwassen kinderen hun ouders eigenlijk nog verschuldigd?

Dat procédé is tegelijk de kracht en de kwetsbaarheid van het boek.

Geen Verweer is geen roman die zich haast. Personages voeren lange gesprekken, analyseren hun eigen gedrag en dat van anderen en formuleren gedachten die in veel hedendaagse romans eerder impliciet zouden blijven. Soms levert dat mooie vertraging op: de lezer wordt gedwongen niet alleen te kijken naar wat iemand doet, maar ook naar de overtuigingen waarmee dat handelen wordt gelegitimeerd. Op andere momenten wordt de uitleg zo nadrukkelijk dat de roman zijn personages minder laat leven dan laat redeneren. De gedachte krijgt dan voorrang boven de scène.

Wie vooral psychologische suggestie, stilistische soberheid en veel wit tussen de regels zoekt, zal zich daar mogelijk aan storen. Hakkoer kiest juist voor explicietheid. Zijn personages praten, argumenteren, reconstrueren en corrigeren elkaar. Dat maakt de roman soms breedspakig, maar die breedspakigheid heeft ook een functie: dit is nu eenmaal een verhaal over mensen die elkaar voortdurend proberen uit te leggen wat de werkelijkheid is.

En juist over die werkelijkheid blijkt geen overeenstemming mogelijk.

Dat wordt versterkt door de vertelconstructie. Tegen het einde onthult de verteller dat Mats zelf een manuscript met de titel *Geen Verweer* zou hebben willen schrijven, maar dat dit manuscript nergens te vinden is. De verteller reconstrueert het verhaal vervolgens uit aantekeningen, opnamen en gesprekken met Mats, Hanna en de andere betrokkenen. Hun aanvullingen zijn nadrukkelijk hun eigen 'visies' en 'interpretaties', soms correcties op Mats' blinde vlek.

Daarmee krijgt de roman achteraf een interessante onzekerheid. Wat hebben we eigenlijk gelezen? De waarheid over een familieconflict? Mats' versie daarvan? Of een reconstructie van een verteller die zelf opnieuw moet selecteren en interpreteren? Hakkoer maakt van het onvermogen om één sluitende waarheid vast te stellen uiteindelijk een onderdeel van zijn vorm.

Ook kunst en reizen vervullen daarin een opvallende rol. Rembrandts *Het Joodse bruidje* keert niet toevallig terug. De tedere aanraking tussen de afgebeelde man en vrouw wordt verbonden met de vraag wat liefde binnen een huwelijk eigenlijk betekent.

Het schilderij staat zelfs op de omslag en functioneert zo bijna als een visueel tegenbeeld van het conflict: tegenover bezit, bemoeienis en controle staat een gebaar van intimiteit en aanvaarding.

De titel *Geen Verweer* krijgt ondertussen steeds meer gewicht. Hanna en Mats proberen te praten, uit te leggen, te de-escaleren en afspraken te maken. Zelfs wanneer verhoudingen verslechteren, zoeken ze naar mogelijkheden om verdere escalatie te voorkomen.

Maar tegen diepgewortelde overtuigingen is redelijkheid maar beperkt opgewassen. Wie ervan overtuigd is dat hij uit liefde handelt, ervaart een grens die een ander stelt gemakkelijk als afwijzing.

Daarmee komt Hakkoer uit bij het begrip waarmee hij zijn roman al vóór het eigenlijke verhaal opent: loslaten. Niet als onverschilligheid, maar als het erkennen dat je het leven van een ander niet kunt oplossen en dat een ander zijn eigen lot moet kunnen bepalen.

Na honderden pagina's familieconflict blijkt dat eenvoudige woord misschien wel de moeilijkste opdracht van allemaal.

Het slot is daarom passend dubbelzinnig. Mats maakt een fotoboek van twee bewogen jaren. Op de laatste bladzijden plaatst hij enerzijds de familieleden met wie zoveel is gebeurd en anderzijds een grote foto van hemzelf en Hanna, lachend en zichtbaar gelukkig. Hij vraagt zich af of hij daarmee werkelijk iets afsluit.

Dat is geen triomfantelijke overwinning. Eerder een poging het eigen leven terug te nemen zonder het verleden uit te wissen.

Geen Verweer is daardoor een eigengereide roman. Literair is hij niet op zijn sterkst wanneer hij alles wil verklaren; juist waar beelden, scènes en tegenstrijdige perspectieven voor zichzelf mogen spreken, krijgt het boek meer kracht. Tegelijk zou een strakker geredigeerde, minder beschouwelijke versie ook iets wezenlijks verliezen. De neiging alles te onderzoeken, argumenten naast elkaar te leggen en gebeurtenissen telkens opnieuw te bezien, behoort nadrukkelijk tot het karakter van deze roman.

Hakkoer schrijft uiteindelijk over een paradox die bijna iedereen zal herkennen: we zeggen dat we het beste willen voor de mensen van wie we houden, maar vergeten soms dat liefde ook betekent dat hun keuzes niet de onze hoeven te zijn.

Daarmee is *Geen Verweer* niet alleen een roman over een ontsporend familieconflict. Het is vooral een boek over de grens tussen liefde en bezit, tussen betrokkenheid en controle, en tussen vasthouden en loslaten.

En misschien schuilt zijn scherpste gedachte juist daarin: soms bestaat het krachtigste verweer eruit dat je ophoudt je te verdedigen en besluit je eigen leven te leiden.